

Belangwekkende verzameling kassen op Hindersteyn

Tekst - Marian Lenshoek en Ronald van Immerseel

Fotografie - Peter Verhoeff en Erik Geytenbeek

De drie kassen liggen in elkaars nabijheid.

buitenplaats kan niet zonder kassen, zeker als de moestuin in gebruik is. Een tablettenkas en koude bakken waarin de planten worden afgehard. Er worden niet alleen groenten in geteeld, maar ook planten en kruiden. Na het uitplanten op de volle grond gebruikt men aanvullend 'cloches' om de planten te beschermen tegen late vorst. Een beetje meer luxe en de buitenplaats kent een druivenkas of -serre en een muurkas.

Beetje handigheid

In 2001 is op Hindersteyn een Westlandse druivenkas herbouwd, uit de jaren twintig van de vorige eeuw. Dit type werd ook op buitenplaatsen toegepast als opvolger van de traditionele muurkas. Vroeger werden in deze kas tafeldruiven gekweekt; in de hoeken van de kas op Hindersteyn staan nog druiven van het ras 'Frankenthaler'; verder staat de kas vol wijndruiven. De derde kas, met fraai gebogen dakvlak, is rond 1930 samengesteld uit een vermoedelijk negentiende-eeuwse Belgische kas. De kas stond in Den Dungen bij Den Bosch en wordt gebruikt voor het kweken van zestien verschillende soorten vijgen.

Erik Geytenbeek: "Mijn belangstelling voor historische kassen is langzaam gegroeid doordat ik in de jaren tachtig op veel buitenplaatsen kwam in verband met mijn studie naar oranjerieën. Ik heb wel iets met glas- en ijzerconstructies. Ze zijn vrij onderhoudsgevoelig en arbeidsintensief. Vroeger had een buitenplaats tuinjongens in dienst die de hele winter onderhoud verrichtten aan de roeden en het glas. Dat heb je tegenwoordig natuurlijk niet meer. Bij mij is het puur liefdewerk. Met oud materiaal en een beetje handigheid creëer je zo een kas met de juiste uitstraling. Het belang van de kassen merk ik vrijwel dagelijks. Niet alleen in het gebruik, maar de kassen krijgen van bezoekers de meeste aandacht. Onze vrijwilligers die de moestuin bewerken, werken er dan ook volop in. Ik zou graag ook nog broeibakken terug willen brengen die hier zijn afgebroken in de jaren vijftig."

Buitenplaatsen met een moestuin konden vroeger niet zonder kassen. Standaard trof men in de tweede helft van de negentiende eeuw op de buitenplaatsen broeibakken, een druivenkas en tablettenkas (kas waarin wordt voorgezaaid) aan. Daarnaast stonden van oudsher op sommige buitenplaatsen speciale collectiekassen, bijvoorbeeld voor orchideeën, ananassen of cacteeën. Van deze horticulturele traditie resteert tegenwoordig bitter weinig, maar er zijn gelukkig uitzonderingen.

Moestuin kan niet zonder kas

De oudst bekende, vrijstaande ijzeren kas dateert uit 1845 en staat op de Ridderhofstad Hindersteyn in Langbroek. De kas, die keurig kan worden gedateerd aan de hand van een eerste steen, is afkomstig van de buitenplaats Herteveltdt in Maarssen en wordt intensief gebruikt om groenten en planten te zaaien, te verspenen en te verpotten. "Vanouds kende Hindersteyn een moestuin, die in de afgelopen twintig jaar in etappes hersteld is. De kas van Herteveltdt past goed bij de sfeer die we willen uitstralen. Dankzij de kassen kweken we nu volop groenten, kruiden en planten," vertelt Erik Geytenbeek, eigenaar van Hindersteyn. Met in totaal drie kassen kan hij met recht een 'verzamelaar' worden genoemd. Geytenbeek probeert een lans te breken voor het behoud van historische kassen: "Kassen gaan snel achteruit als ze niet worden gebruikt. Voortdurend gebruik en regelmatig onderhoud zijn essentieel. Omdat wij de moestuin indertijd opnieuw in gebruik wilden nemen, zijn we ons gaan oriënteren op de kassen."

Voor alle soorten kassen geldt dat ze werden gebouwd tot aan de crisisjaren, daarna was het op de buitenplaatsen met de kassen gedaan. Maar een echte

Interieur van de kas uit 1845. Rechts boven: Kassen gaan snel achteruit als ze niet worden gebruikt. Voortdurend gebruik en regelmatig onderhoud zijn essentieel. Rechts onder: Druivenras Frankenthaler (1947) in de druivenserre.

Nederland heeft faam als bouwer van kassen. De voorloper van de kas betreft de zogenaamde cloche, een minikas in de vorm van een glazen stolp, die voor het eerst in de zestiende eeuw in Italië en Frankrijk wordt toegepast. In een volgende fase gebruikt men broeibakken, waarin mest onder glas voor groei zorgt en de benodigde warmte genereert. De eerste vrijstaande kassen die geheel van glas waren gebouwd, komen we vanaf circa 1830 tegen als gevolg van de uitvinding van de centrale verwarming.

thema
verzamelen

